

ΤΙΤΛΟΣ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

*Ευαισθητοποιώντας τους μαθητές/τριες
σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς*

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ξανθή Αλμπανάκη, Θεολόγος ΠΕ01

Γεώργιος Στουγιαννούδης, Φιλολόγος ΠΕ02

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2018

1. Συνοπτική περιγραφή της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Η πρακτική με τον τίτλο «Ευαισθητοποιώντας τους μαθητές/τριες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς» σχετίζεται με το θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς, τους πόρους δηλαδή που μας κληροδοτούνται από το παρελθόν σε διάφορες μορφές και όψεις, όπως για παράδειγμα μνημεία, χώροι, παραδόσεις, μεταδιδόμενες γνώσεις και μορφές έκφρασης της ανθρώπινης δημιουργικότητας, αλλά και συλλογές που φυλάσσουν και διαχειρίζονται μουσεία, βιβλιοθήκες και αρχεία.

Στηρίχτηκε στο σκεπτικό ότι θα ήταν ευκολότερη η ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, την ευρωπαϊκή ιστορία και τις ευρωπαϊκές αξίες μέσα από την προσωπική ενασχόληση των μαθητών και τη σύνδεσή της με προσωπικά βιώματα και εμπειρίες, καθώς και την παραγωγή πρωτότυπου δικού τους υλικού.

Στα **αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα** μπορούν να αναφερθούν:

Ενδυνάμωση του αισθήματος ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Ανάδειξη των ευκαιριών που προσφέρει η πολιτιστική μας κληρονομιά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει, όπως ο αντίκτυπος της ψηφιακής μετάβασης, οι περιβαλλοντικές και φυσικές πιέσεις σε βάρος χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς και η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών.

Καλλιέργεια συνεργατικών δεξιοτήτων.

Μεταφορά και διάχυση του παραγόμενου μαθησιακού υλικού έξω από τους τοίχους του σχολείου.

Εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες.

Τα είδη των κειμένων και άλλων εργασιών που κλήθηκαν οι μαθητές να παραγάγουν είναι τα εξής:

Γραπτά κείμενα στο πλαίσιο συγγραφής της Ερευνητικής εργασίας, της Νεοελληνικής Γλώσσας και των Δημιουργικών εργασιών στη Νεοελληνική Γλώσσα και τα Θρησκευτικά. Παραγωγή προσχεδιασμένου και απροσχεδίαστου προφορικού λόγου στο πλαίσιο παρουσιάσεων.

Πολυτροπικά κείμενα (πολυμεσικές εργασίες, video κ.α).

Ψηφιακά δομήματα (κατασκευή ψηφιακών χαρτών).

Ορισμένα σημαντικά για σας στοιχεία της πρακτικής ήταν τα εξής:

Υπήρχαν πρότερες παρανοήσεις σχετικά με την έννοια του όρου «πολιτιστική κληρονομιά» και ιδιαίτερα με την «άυλη» μορφή της. Προηγήθηκε συνεπώς μία

αποσαφήνιση των όρων μέσα από προσωπική έρευνα των μαθητών με τη συνδρομή κατάλληλου υλικού από επίσημες ιστοσελίδες.

Προέκυψε επίσης η ανάγκη εξοικείωσης των μαθητών με τη χρήση κάποιων λογισμικών και πολυμεσικών εφαρμογών, η οποία αντιμετωπίστηκε με την εξάσκηση των μαθητών στο εργαστήριο πληροφορικής και τον καθοδηγητικό ρόλο του εκπαιδευτικού.

Στα σημαντικά στιγμιότυπα επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών μπορούν να αναφερθούν ο τρόπος δημιουργίας των ομάδων μεταξύ τους και η επιλογή των υποενοτήτων των θεμάτων. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με ωριμότητα και επέλεξαν συνεργατικά και δημοκρατικά τις θεματικές με τις οποίες θα ασχολούνταν. Με αντίστοιχο τρόπο έγινε η ανάθεση των αρμοδιοτήτων στα μέλη της ομάδας. Οι μαθητές επέδειξαν αυτορρύθμιση και ανέλαβαν πλήρως τον συντονισμό της εργασίας τους σε όλη τη διάρκεια της πρακτικής.

Σημαντικό παραγόμενο υπήρξε η δημιουργία των ψηφιακών χαρτών σε σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά. Σημαντικά στιγμιότυπα επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών και του/της εκπαιδευτικού, ήταν: α) η συμμετοχή και διάκριση μαθητών της ομάδας σε διαγωνισμό μέσω του Instagram για την πολιτιστική κληρονομιά με υποβολή πρωτότυπης φωτογραφίας από κάποιο πολιτιστικό μνημείο της περιοχής τους το Νοέμβριο του 2017, β) η επίσημη πρόσκληση από τον ευρωπαϊκό οργανισμό e-twinning που δεχτήκαμε ως σχολείο για να παρουσιαστεί η εργασία μας στην αγγλική γλώσσα σε workshop εκπαιδευτικών στις 20/4/2018 και η εξαιρετική παρουσία των μαθητών μας εκεί όπου ως εκπαιδευτές πλέον επιμόρφωσαν άλλους εκπαιδευτικούς για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και γ) η παρουσίαση της δράσης σε τμήμα φοιτητών της Θεολογικής σχολής στο Α.Π.Θ. τον Απρίλιο του 2018.

Σχεδιασμός της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

1.1 Στοιχεία σχεδιασμού

Στόχος της δράσης ήταν να ενισχύσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ευρωπαϊκή ιστορία και τις ευρωπαϊκές αξίες και να ενδυναμώσει το αίσθημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας σε συνδυασμό με την αποσαφήνιση του όρου «πολιτιστική κληρονομιά» για τον οποίο υπήρξαν αρκετές παρανοήσεις. Η έλλειψη ενημέρωσης για ζητήματα ανάδειξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ενεργοποίηση

των μαθητών προς την κατεύθυνση της ενεργούς πολιτειότητας αποτέλεσε το εφαλτήριο για τη ενασχόληση με τη συγκεκριμένη θεματική.

Το σκεπτικό σχετικά με την πρόσθετη παιδαγωγική αξία που θα προέκυπτε από τη χρήση ψηφιακού υλικού ήταν το εξής:

Μεταφορά και διάχυση του παραγόμενου μαθησιακού υλικού έξω από τους τοίχους του σχολείου στο οποίο έχουν πρόσβαση όλοι οι ενδιαφερόμενοι (τοπική κοινωνία, Δήμος, φορείς που εμπλέονται με θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, σχολική κοινότητα).

Η ανάδειξη των ευκαιριών που προσφέρει η πολιτιστική μας κληρονομιά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει, όπως ο αντίκτυπος της ψηφιακής μετάβασης, οι περιβαλλοντικές και φυσικές πιέσεις σε βάρος χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς και η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών. Οι μαθητές κατά τη διάρκεια της πρακτικής μπαίνουν στη διαδικασία μιας γνωσιακής σύγκρουσης ανάμεσα στο τι νομίζουν από την κοινωνική και πολιτισμική εμπειρία τους για κάτι και πώς αυτό ανατρέπεται από τη διδακτική προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου μέσα από τη διδακτική παρέμβαση.

1.2 Διδακτικοί στόχοι

Η παρούσα ανοιχτή εκπαιδευτική πρακτική εμπλέκει διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Ιστορία, Θρησκευτικά, Νεοελληνική Γλώσσα, Γεωγραφία, Πολιτική Παιδεία, Πληροφορική) και συνεπώς και οι στόχοι αγγίζουν άμεσα και έμμεσα αυτά τα αντικείμενα.

1. Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο είναι οι μαθητές να:

Αναπτύσσουν προσωπικά ενδιαφέροντα γύρω από ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτότητας, συνδέοντας όσα επεξεργάζονται με τις προσωπικές εμπειρίες τους.

Κατανοούν το ιστορικό-οικονομικό-κοινωνικό πλαίσιο των χωρών που θα επισκέπτονταν οι μαθητές ψηφιακά και να συνδέουν πολιτισμικά-θρησκευτικά ευρήματα με τη σημερινή εποχή.

Κάνουν κριτική ανάγνωση των μνημείων και να κατανοούν την πολιτισμική και ανθρωπιστική διάσταση του Χριστιανισμού, αλλά και των άλλων θρησκειών.

Ανιχνεύουν και να αιτιολογούν θρησκευτικά ή θεολογικά, πολιτικά κίνητρα στην έμπνευση δημιουργών της τέχνης.

Εξοικειωθούν με τη γεωγραφική διδασκαλία.

Εμπεδώσουν την έννοια της περιγραφής.

Εκφράζουν αισθητική ευαισθησία και να καλλιεργούν τη φαντασία και την επινοητικότητά τους.

2. Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας είναι οι μαθητές να:

Επιλέγουν και να χρησιμοποιούν κατάλληλα εργαλεία ΤΠΕ για την υλοποίηση των εργασιών που αναλαμβάνουν.

Εξοικειωθούν με τη χρήση των μαθησιακών αντικειμένων του φωτόδεντρου, με εφαρμογές εργαλείων web 2 και με λογισμικά παρουσίασης, ψηφιακές πλατφόρμες και πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης.

Αναζητούν, βρίσκουν και ταξινομούν υλικό και πληροφορίες από ποικιλία πηγών.

Επινοούν τρόπους παρουσίασης των αποτελεσμάτων της εργασίας τους.

3. Στόχοι σχετικοί με τις κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. διαπραγμάτευση, συνεργασία, διάλογος, ενσυναίσθηση, συμμετοχή σε ομάδα, ανάληψη ρόλων, κ.λπ.) είναι οι μαθητές να:

Μαθαίνουν να συντονίζουν συζητήσεις, να συνεργάζονται, να συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες, να επικοινωνούν και να διαλέγονται με τους συμμαθητές τους (κοινωνικές δεξιότητες).

Εκφράζουν προσωπικά ερωτήματα και προβληματισμούς γύρω από τα υπό εξέταση ζητήματα και την ικανότητα της ενσυναίσθησης.

Αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους.

Αναπτύξουν την ικανότητα ενεργητικής συμμετοχής και την ανάληψη ρόλων, καθώς και τη λήψη αποφάσεων (στρατηγική και επίλυση προβλημάτων εργασίας με στόχους).

Καλλιεργούν διερευνητική σκέψη και στοχαστικοκριτικές ικανότητες και να συνδέουν τα όσα μαθαίνουν με γνώσεις τους από άλλα μαθήματα.

Εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα με ποικίλους τρόπους (προφορικά, γραπτά, πολυτροπικά, παιχνίδι ρόλων κ.ά.) και να χρησιμοποιούν ποικιλία μεθόδων εργασίας ερευνητικής, διαλογικής, βιωματικής και συνεργατικής μορφής, καθώς επίσης ποικιλία μέσων και υλικών.

Αξιολογούν την πρόοδο και την εργασία τους με κριτήρια δικά τους και του εκπαιδευτικού (αυτορρύθμιση) και να διορθώνουν τα λάθη τους (μεταγνωστικές ικανότητες).

2. Πραγματοποίηση της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

2.1 Περιβάλλον – πλαίσιο

Η πρακτική υλοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής στο πλαίσιο της μεθόδου project της Α' λυκείου. Απαιτείται η ύπαρξη διαδικτύου, καθώς και η χρήση λογισμικών. Μέσα από τη συγκεκριμένη δράση επιχειρήθηκε η σύνδεση των γνώσεων των

δεξιοτήτων και των στάσεων σύμφωνα με τη στοχοθεσία των Προγραμμάτων Σπουδών με τα γενικότερα ενδιαφέροντα των μαθητών από το σχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον. Έγινε επίσης προσπάθεια να μη διαταραχθεί το ωρολόγιο πρόγραμμα για τις συνδιδασκαλίες-συνεργασίες των εκπαιδευτικών.

2.2 Ηλικιακή ομάδα

Η πρακτική υλοποιήθηκε σε μαθητές/τριες Α΄ Λυκείου του Πειραματικού ΓΕΛ Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Π. ΓΕΛ ΠΑ.ΜΑΚ) στη Θεσσαλονίκη, ηλικίας 16 ετών (6 κορίτσια και 10 αγόρια), ελληνικής εθνικότητας που παρακολουθούσαν το μάθημα της Ερευνητικής Εργασίας. Οι μαθητές ήταν χωρισμένοι σε 4 ομάδες των 4-5 ατόμων.

Η περιοχή στην οποία βρίσκεται το σχολείο είναι αστική και χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές ως σχετικά υποβαθμισμένη (δυτικές συνοικίες της Θεσσαλονίκης). Το πολιτισμικό περιβάλλον της περιοχής χαρακτηρίζεται από πολυμορφία διότι τα τελευταία χρόνια διαμένουν αρκετοί μετανάστες και πρόσφατα πρόσφυγες, ενώ σε γειτονικά σχολεία φοιτούν πρόσφυγες μαθητές και έχουν δημιουργηθεί τάξεις υποδοχής. Η ιδιομορφία του Πειραματικού ΓΕΛ Πανεπιστημίου Μακεδονίας, όπως και όλων των Πειραματικών σχολείων, έγκειται σε ένα βαθμό στο γεγονός ότι οι μαθητές του σχολείου προέρχονται από διαφορετικές περιοχές (διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό υπόβαθρο). Για το λόγο αυτό το σχολείο αλλά και οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται σε συνεχή συνεργασία με τους γονείς των μαθητών (ειδικές ενημερωτικές συναντήσεις για την Α΄ Λυκείου στην αρχή της χρονιάς και κατά τη διάρκεια).

Το Π. ΓΕΛ ΠΑ. ΜΑΚ διακρίνεται για το υψηλό επίπεδο επιδόσεων των μαθητών του. Δεν υπάρχουν φαινόμενα μαθητών με δυσκολίες στην εκμάθηση της ελληνικής ή προϋποθέσεις δημιουργίας τάξης υποδοχής. Η φετινή Α΄ Λυκείου (σχολικό έτος 2017-2018) παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τη στιγμή που ο θεσμός της εισαγωγής στο Πειραματικό σχολείο με εξετάσεις σταμάτησε και οι μαθητές αυτοί είναι οι τελευταίοι που έχουν εισαχθεί με τη διαδικασία των εξετάσεων για την φοίτησή τους στην Α΄ Γυμνασίου κατά το σχολικό έτος 2014-2015. Έχουν πολύ υψηλό γνωστικό επίπεδο κάτι που διαμορφώνει ένα τελείως διαφορετικό προφίλ μαθητών. Η αναγνώριση του μαθησιακού τύπου (learning styles) των μαθητών γίνεται με βάση τις επιπλέον δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου όπως «extra curriculum activities», κοινωνικές δράσεις κ.α. Γι' αυτόν το λόγο και στη συγκεκριμένη πρακτική έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ο μαθησιακός τύπος (learning styles), μέσω ασκήσεων γνωριμιών αλλά και μέσω της ένταξής τους σε ομίλους, προγράμματα, διαγωνισμούς, σχολικές εορτές, χορωδίες, θεατρικές παραστάσεις και αθλητικές διοργανώσεις, όπου διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές μας μετέχουν σε πολλές δραστηριότητες και έχουν ποικίλα ενδιαφέροντα και ανησυχίες.

Έργο του διδάσκοντος είναι να εμπλέξει αποτελεσματικά τους μαθητές σε περιβάλλοντα μαθητείας, ενώ επιδιώκεται ποικιλία τρόπων παρουσίασης των σχετικών πληροφοριών. Έγινε προσπάθεια να επιτευχθεί σύνδεση των προγενέστερων εμπειριών, σύνδεση του γνωστικού αντικείμενου με τις πολιτισμικές εμπειρίες και πρακτικές του κοινωνικού περιβάλλοντος των μαθητών ως σημείο εκκίνησης.

2.3 Πρότερες γνώσεις και διάρκεια εφαρμογής

Οι μαθητές της Α΄ Λυκείου έρχονται πρώτη φορά σε επαφή με το γνωστικό αντικείμενο της ερευνητικής εργασίας και την εργασία σε ομάδες σε τόσο μεγάλο χρονικό εύρος. Προηγείται απαραίτητα η ενημέρωση από τον εκπαιδευτικό για τον καινούργιο τρόπο εργασίας, το χωρισμό των ομάδων, την ανάθεση αρμοδιοτήτων και τα τελικά παραδοτέα, ενώ δίνεται ο απαραίτητος χρόνος για εξοικείωση με τον ομαδικό τρόπο εργασίας.

Σε σχέση με τις πρότερες γνώσεις, οι μαθητές έχουν ήδη διδαχθεί στο Γυμνάσιο: α) Γεωγραφία της Ελλάδας και της Ευρώπης, β) Βυζαντινή ιστορία, γ) ενότητες των Θρησκευτικών που αφορούν την εκκλησιαστική τέχνη και αρχιτεκτονική, δ) βασική θεωρία της περιγραφής στη Νεοελληνική Γλώσσα. Στο Λύκειο έχουν διδαχθεί: α) στην Α΄ Λυκείου στο μάθημα των Θρησκευτικών ενότητες που σχετίζονται με τη θρησκευτικότητα, τη λατρεία, τη γιορτή, την παράδοση, β) στην Α΄ Λυκείου στο μάθημα της Πολιτικής Παιδείας ενότητες που σχετίζονται με την Ευρώπη και τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τις έννοιες της ενεργούς πολιτειότητας, γ) στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας έχουν διδαχθεί αναλυτικά μία ενότητα για την περιγραφή, δ) στο μάθημα της Πληροφορικής έχουν εξοικειωθεί με πολυμεσικές εφαρμογές και εργαλεία web2, ε) τέλος, έχουν όλοι διδαχθεί την αγγλική γλώσσα σε ικανοποιητικό επίπεδο, ενώ κάποιοι από τους μαθητές της συγκεκριμένης ομάδας είχαν γλωσσομάθεια επιπέδου C2.

Οι γνώσεις των προηγούμενων ετών επικαιροποιήθηκαν και εμπλουτίστηκαν με ανάλογο υλικό από τους εκπαιδευτικούς ιδιαίτερα σε ό,τι αφορούσε την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά τις γνώσεις των μαθητών σε σχέση με την τεχνολογία δεν απαιτούνται ιδιαίτερες γνώσεις και δεξιότητες. Ειδικότερα, για την ενασχόλησή τους με τους ψηφιακούς χάρτες, προηγήθηκε ένα Προπαρασκευαστικό Στάδιο (Pre-Production Stage) όπου οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές εξοικειώθηκαν με τη χρήση ψηφιακών χαρτών και ακολούθησε το παραγωγικό στάδιο (Production Stage) δημιουργίας ψηφιακών χαρτών. Στο πρώτο στάδιο υλοποίησης πραγματοποιήθηκε δώρη εξάσκηση και εξοικείωση με το ψηφιακό περιβάλλον στο εργαστήριο πληροφορικής. Στη δεύτερη

φάση οι μαθητές χωρίστηκαν ελεύθερα σε ομάδες και ανέλαβαν αρμοδιότητες, ώστε να χαρτογραφήσουν περιοχές της Ευρώπης και της Ελλάδας.

Αναγνωρίζοντας τη συμβολή της διυποκειμενικής διεπίδρασης στην οργάνωση και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων στη σχολική τάξη οι μαθητές ήταν από την αρχή της δράσης ενημερωμένοι για τους μαθησιακούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών της Α΄ Λυκείου σε σχέση με το μάθημα της Ερευνητικής Εργασίας (Ενότητα Πολιτισμός).

Η πρακτική επίσης, ενδείκνυται για μαθητές με ειδικές ανάγκες/μαθησιακές δυσκολίες, αφού δίνει τη δυνατότητα για διαφοροποιημένη διδασκαλία και διαπερνάται από την έννοια της συμπερίληψης προωθώντας την εμπλοκή μαθητών σε θέματα που σχετίζονται με την τέχνη, τον πολιτισμό, τη δημιουργία video, τεχνημάτων κ.α. Δεν υπήρχε όμως στην ομάδα μαθητής με κάποια ειδική ανάγκη/μαθησιακή δυσκολία.

Προαιρετικά οι μαθητές θα πρέπει να είναι γνώστες της αγγλικής γλώσσας (B2) (μεγάλο μέρος της εργασίας έγινε και στην αγγλική γλώσσα), ενώ και η παρουσίαση της δράσης στο ευρωπαϊκό «workshop» έγινε στην αγγλική γλώσσα, όπως και η συμμετοχή στο διαγωνισμό του etwinning. Τα προαναφερθέντα έγιναν από μαθητές που εξέφρασαν την επιθυμία τους να συμμετάσχουν και είχαν ανάλογο επίπεδο γλωσσομάθειας.

Η διάρκεια της εφαρμογής της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής ήταν 30 διδακτικές ώρες, 2 ώρες εβδομαδιαίως. Απαιτήθηκαν επιπλέον και κάποιες ώρες ενασχόλησης εκτός σχολικού ωραρίου (δια ζώσης είτε εξ αποστάσεως).

2.4 Αναλυτική περιγραφή της πραγματοποίησης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Η διδασκαλία υλοποιήθηκε σε ομάδες μαθητών των 4-5 ατόμων. Οι ομάδες διαμορφώθηκαν μετά από ανίχνευση των ενδιαφερόντων των μαθητών βάσει ενός ερωτηματολογίου που δόθηκε στους μαθητές. Κάθε ομάδα έτσι επρεπε να ασχοληθεί με μία συγκεκριμένη θεματική (άυλη πολιτιστική κληρονομιά, μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς σε διάφορες χώρες και στην Ελλάδα).

Κατά τη διάρκειά της παρεχόταν πλήθος ερεθισμάτων που παρακινούσαν τους μαθητές να δραστηριοποιηθούν με στόχο τη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος, στο οποίο οι μαθητές θα είχαν ενεργό εμπλοκή, νοητική και συναισθηματική. Οι εκπαιδευτικοί ήταν καθόλη τη διάρκεια συντονιστές, διευκολυντές (facilitator) και εμπυχωτές με απόλυτη ευθύνη όμως σε όλες τις δραστηριότητες εφόσον αυτές ήταν σχεδιασμένες με βάση τις ιδιαιτερότητες των μαθητών (νοητικές, συναισθηματικές), την ηλικία, τα ενδιαφέροντά τους και τις πρότερες γνώσεις τους (Schunk, 2010). Εφαρμόστηκε, επίσης, η επιτυχημένη εφαρμογή της αρχής του «προσιτού», της μετάβασης δηλαδή από το γνωστό στο άγνωστο, από το απλό στο πιο σύνθετο, από το εύκολο στο πιο δύσκολο, από το συγκεκριμένο στο γενικό.

Οι μαθητές έπρεπε να συνεργασθούν και να παράγουν μία στοχευμένη παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας τους και της Ευρώπης (άυλη και υλική) και μνημεία και παραδόσεις που έχουν συμπεριληφθεί στον κατάλογο της Unesco. Επιπλέον, έπρεπε να κάνουν μία ψηφιακή χαρτογράφηση αποτυπώνοντας μνημεία με ποικίλες πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό και την κουλτούρα της Ευρώπης στο περιβάλλον των ψηφιακών χαρτών αλλά και σε πολυμεσικές εργασίες.

Για τις ανάγκες της πρακτικής χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα ArcGIS, η οποία δίνει τη δυνατότητα να αξιοποιηθούν ψηφιακοί χάρτες από όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και σε όλα τα γνωστικά πεδία. Η διαδικασία περιλάμβανε τα εξής βήματα: α) Συλλογή υλικού που αφορά τις χώρες της Ευρώπης και της Ελλάδας (κείμενα, εικόνες, χάρτες, βίντεο) αναφορικά με τα μνημεία, β) Αναζήτηση μέσα από έγκυρες πηγές, γ) Προσδιορισμός και καταγραφή χαρακτηριστικών που σχετίζονται με εθνολογικά και δημογραφικά στοιχεία, θρησκευματα κ.α, δ) Σύνδεση των χαρακτηριστικών της πολιτισμικής ταυτότητας αυτών των λαών με τον τόπο και τον τρόπο ζωής τους, ε) Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική, τον τρόπο ζωής κ.α.

Αρχικά, δόθηκαν οδηγίες από τους εκπαιδευτικούς για την πλατφόρμα και την επεξεργασία του χάρτη. Οι μαθητές πρώτα επιλέγουν το υπόβαθρο του χάρτη, εισάγουν δεδομένα στον χάρτη της περιοχής και προσθέτουν θεματικά επίπεδα από την επιλογή: «σημειώσεις» χάρτη. Κατόπιν επιλέγουν το εικονίδιο σχεδίασης, εντοπίζουν το σημείο πάνω στον χάρτη και το τοποθετούν. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής οι μαθητές συνεργάζονται και αξιοποιούν έτοιμους για χρήση χάρτες. Στη συνέχεια, δημιουργούν και κοινοποιούν τους χάρτες τους στην κοινότητα του ArcGIS. Τέλος, όταν υπάρχουν υπερσύνδεσμοι δίνεται η δυνατότητα περαιτέρω πληροφόρησης και διαθεματικής προσέγγισης της ενότητας.

Αναλυτικότερα:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: α) Εξοικείωση με το μάθημα της Ερευνητικής Εργασίας. Χωρισμός ομάδων και κατανομή Θεμάτων σε Ομάδες και Λειτουργία Ομάδων και Ολομέλειας. Επιδιώχθηκε η ανομοιογένεια, ως προς το μαθησιακό επίπεδο, τις ικανότητες και το φύλο στη σύνθεση των ομάδων και η διεπιστημονική συνεργασία καθηγητών.

β) Ομαδοσυνεργατική Οργάνωση Μαθητών.

γ) Εκκίνηση με προβλήματα και ερωτήματα.

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: «Ιδεοθύελλα» με τη λέξη «Πολιτιστική κληρονομιά»-«Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου (TPS)», συζήτηση, καταγραφή.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Βιωματική εξοικείωση με τη μορφή και το περιεχόμενο των ερευνητικών εργασιών και στη συνέχεια με τον όρο της πολιτιστικής κληρονομιάς (άυλη και υλική).

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Ιστοσελίδες ΟΔΥΣΣΕΑ, Unesco.

Περιγραφή: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες βάσει των ενδιαφερόντων τους και στη συνέχεια καταγράφουν λέξεις κλειδιά της έννοιας «πολιτιστικής κληρονομιάς». Ακολουθεί μία πρώτη επαφή με υλικό από επίσημες ιστοσελίδες και καταρτίζουν ένα εννοιολογικό χάρτη καθώς και ένα σχεδιάγραμμα των δραστηριοτήτων τους. Οργανώνουν και συναποφασίζουν.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Χωρισμός ομάδων, ανάθεση αρμοδιοτήτων, ενδεικτικός σχεδιάγραμμα των δραστηριοτήτων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: Έρευνα στο διαδίκτυο και συλλογή υλικού

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Ιστοεξερεύνηση. Συλλογή υλικού (κείμενα, εικόνες, χάρτες, video κτλ) σχετικά με τα μνημεία.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εξοικείωση με το διαδίκτυο, πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, εργασία σε ομάδες. Σύνδεση χαρακτηριστικών της πολιτιστικής ταυτότητας και της κουλτούρας των ανθρώπων σε σχέση με τον τόπο διαμονής τους και τον τρόπο ζωής τους.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Ενδεικτικά αξιοποιήθηκαν οι ιστοσελίδες:

Unesco,

europa, (www.europeana.eu),

goculture, (<https://www.yougoculture.com/>),

Youth4Greece, (<http://www.youth4greece.gr/>),

The House of European History, (<https://historia-europa.ep.eu/en/mission-vision>),

Religiousgreece, (<http://www.religiousgreece.gr/web/guest/start>),

Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς (<https://europa.eu/cultural-heritage/>),

«eTwinning Creative Classroom Group- Instagram Competition» .

Περιγραφή: Οι μαθητές συλλέγουν πληροφορίες από επίσημες ιστοσελίδες. Εντοπισμός και καταγραφή χαρακτηριστικών σχετικών με τα δημογραφικά στοιχεία, τη θρησκεία κ.α. Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική, τον τρόπο ζωής και άλλα.

Επίσης, ενημερώνονται για το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Προτρέπονται να λάβουν μέρος στο διαγωνισμό «eTwinning Creative Classroom Group- Instagram Competition» που διενεργείται μέσω του Instagram με μία δική τους φωτογραφία από ένα μνημείο της χώρας τους.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Σύνδεση χαρακτηριστικών της πολιτιστικής ταυτότητας και της κουλτούρας των ανθρώπων σε σχέση με τον τόπο διαμονής τους και τον τρόπο ζωής τους. Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική, τον τρόπο ζωής και άλλα. Συμμετοχή και διάκριση στον ευρωπαϊκό διαγωνισμό μέσω πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης (e-twinning) Εικόνα 1.

Εικόνα 1. Βεβαίωση συμμετοχής και διάκρισης ευρωπαϊκού διαγωνισμού

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3: Ενασχόληση με το Φωτόδεντρο και συμπλήρωση φύλλων εργασίας

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Κατευθυνόμενη ιστοεξερεύνηση, συζήτηση, παρουσίαση κ.λπ.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: υποστηρικτικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εξοικείωση με πλατφόρμα ψηφιακού σχολείου και Φωτόδεντρο, παραγωγή γραπτού λόγου.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Φύλλα εργασίας πολιτιστική κληρονομιά που δημιουργήθηκαν από τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς, <http://photodentro.edu.gr/v/item/ugc/8525/982>.

Β. Παπαϊωάννου 'Ο Ναός του Ολυμπίου Διός', <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-500>,
Ροτόντα. Θεσσαλονίκη, <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-1621>

Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς: Ταξίδι στα μνημεία της UNESCO στην Ελλάδα, <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-7913>

Όψη της Ροτόντας, I.N. Αγίου Γεωργίου, <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-181>

Τσιτσάνης Βασίλης, <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-5276>

Βαμβακάρης Μάρκος (1905-1972), <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-4638>

Περιγραφή: Οι μαθητές επισκέπτονται το ηλεκτρονικό περιβάλλον του Φωτόδεντρου (εντοπισμός πηγών, αποθήκευση κ.α). Συμπληρώνουν τα φύλλα εργασίας που σχετίζονται με τα μνημεία άυλης και υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Καταγραφή και παρουσίαση του υλικού που εντόπισαν, συμπλήρωση φύλλων εργασίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4: Εξοικείωση με το ηλεκτρονικό περιβάλλον πλατφόρμας δημιουργίας χαρτών

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Ενασχόληση και δημιουργία χαρτών, συζήτηση.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εξοικείωση με διαδικτυακές εφαρμογές και περιβάλλοντα, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Πλατφόρμα Arcgis, <http://www.arcgis.com/features/index.html>.

Περιγραφή: Οι μαθητές κλήθηκαν να συνεργασθούν και να παραγάγουν μία στοχευμένη χαρτογράφηση αποτυπώνοντας μνημεία με ποικίλες πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό και την κουλτούρα της Ευρώπης στο περιβάλλον των ψηφιακών χαρτών. Η δράση έλαβε χώρα στο εργαστήριο πληροφορικής.

Η διαδικασία περιλαμβάνει τα εξής βήματα: α) Συλλογή υλικού που αφορά τις χώρες της Ευρώπης (κείμενα, εικόνες, χάρτες, βίντεο) αναφορικά με τα μνημεία, β) Αναζήτηση μέσα από έγκυρες πηγές, γ) Προσδιορισμός και καταγραφή χαρακτηριστικών που σχετίζονται με εθνολογικά και δημογραφικά στοιχεία, θρησκευόμενα κ.α, δ) Σύνδεση των χαρακτηριστικών της πολιτισμικής ταυτότητας αυτών των λαών με τον τόπο και τον τρόπο ζωής τους, ε) Καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική, τον τρόπο ζωής κ.α.

Στη συνέχεια, δίνονται οδηγίες από τον εκπαιδευτικό για την πλατφόρμα και την επεξεργασία του χάρτη. Οι μαθητές αρχικά επιλέγουν το υπόβαθρο του χάρτη, εισάγουν δεδομένα στον χάρτη της περιοχής και προσθέτουν θεματικά επίπεδα από την επιλογή:

«σημειώσεις» χάρτη. Κατόπιν επιλέγουν το εικονίδιο σχεδίασης, εντοπίζουν το σημείο πάνω στον χάρτη και το τοποθετούν. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής οι μαθητές συνεργάζονται και αξιοποιούν έτοιμους για χρήση χάρτες. Στη συνέχεια, δημιουργούν και κοινοποιούν τους χάρτες τους στην κοινότητα του ArcGIS. Υπάρχει η δυνατότητα όμως να κατασκευαστεί και χάρτης αξιοποιώντας έτοιμα χαρτογραφικά επίπεδα (layers) που κατεβαίνουν από το δίκτυο μέσω του λογισμικού ArcGIS On Line.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Δημιουργία χαρτών με υπερσυνδέσμους όπου δίνεται η δυνατότητα περαιτέρω πληροφόρησης και διαθεματικής προσέγγισης της ενότητας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5: Συμπλήρωση Δελτίου στοιχείου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Έρευνα σχετικά με παραδόσεις, θέματα κ.α που θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στον κατάλογο της Unesco. Συζήτηση και ανατροφοδότηση.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Ανάληψη δράσεων, καλλιέργεια αισθήματος ενεργούς πολιτειότητας.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Unesco.

Περιγραφή: Οι μαθητές κλήθηκαν να συνεργασθούν και να προτείνουν ένα έθιμο, παράδοση κ.α, ώστε να ενσωματωθεί στον κατάλογο της Unesco.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Συμπλήρωση δελτίου και αποστολή.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6: Παραγωγή πολυμεσικού υλικού

Διάρκεια: 8 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Δημιουργία video, παρουσιάσεων, αφισών.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εξοικείωση με διαδικτυακές εφαρμογές και περιβάλλοντα, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

1. Δημιουργία video: α) Travelling through European intangible heritage, με αγγλικούς υπότιτλους, <http://photodentro.edu.gr/ugc/r/8525/1024?locale=el> β) «Η ημέρα της Ευρώπης», <http://photodentro.edu.gr/ugc/r/8525/1023?locale=el>

2. Ψηφιακοί Χάρτες

α) Αγγλία Εικόνα 2.

Εικόνα 2. Στιγμιότυπο ψηφιακής χαρογράφησης μνημείων Αγγλίας

β) Ιταλία, Εικόνα 3.

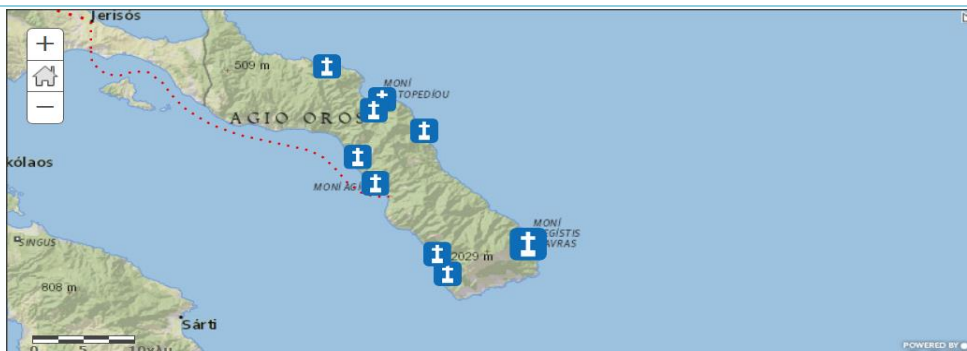
Εικόνα 3. Στιγμιότυπο ψηφιακής χαρογράφησης μνημείων Ιταλίας

γ) Τσεχία, Εικόνα 4.

Εικόνα 4. Στιγμιότυπο ψηφιακής χαρογράφησης μνημείων Τσεχίας.

δ) Άγιο όρος, Εικόνα 5.

Εικόνα 5. Στιγμιότυπο ψηφιακής χαρογράφησης μνημείων Αγίου Όρους, Ελλάδα
3. Διαδραστική αφίσα, Εικόνα 6.

Εικόνα 6. Διαδραστική αφίσα (λογισμικό Thinglink) με θρησκευτικά μνημεία στην Ελλάδα

4. Δημιουργία ηλεκτρονικών πόστερ για την πολιτιστική κληρονομιά, Εικόνες 7, 8, 9, 10.

Εικόνες 7 & 8. Πόστερ από την παρουσίαση στο Συνέδριο e- twinning.

Εικόνες 7 & 8. Πόστερ από την παρουσίαση για τα θρησκευτικά μνημεία και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά.

Περιγραφή: Οι μαθητές ανά ομάδες έχουν αποφασίσει τη δημιουργία ενός διαφορετικού παραγόμενου (video για το έτος ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργία χαρτών, αφίσες, παρουσιάσεις).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές ανά ομάδες δημιουργούν τα παραδοτέα τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7: Δημιουργία ιστολογίου στην αγγλική γλώσσα και ανάρτηση υλικού

Διάρκεια: 6 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Ενασχόληση με τη δημιουργία ιστολογίου

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εξοικείωση με διαδικτυακές εφαρμογές και περιβάλλοντα, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Περιγραφή: Οι μαθητές ανά ομάδες συναποφασίζουν για τις δραστηριότητες, αναλαμβάνουν ρόλους και ασχολούνται με τον σχεδιασμό, υλοποιούν και δημοσιεύουν της δουλειά τους.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές ανά ομάδες δημιουργούν το ιστολόγιο «Cultural Heritage» και αναρτούν ομαδοσυνεργατικά το υλικό τους στην αγγλική γλώσσα, https://culturalheritageschoolproject.blogspot.com/p/blog-page_15.html.

Εικόνα 9. Στιγμιότυπο από το ιστολόγιο

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8: Παρουσίαση της πρακτικής στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ. στις 17/4/2018

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες (εκτός σχολικού ωραρίου).

Είδος δραστηριότητας: Παρουσίαση, συζήτηση.

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα, διασύνδεση Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Παρουσίαση

Περιγραφή: Παρουσίαση της πρακτικής. Συζήτηση-ανατροφοδότηση.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Διάχυση παραγόμενου υλικού. Διασύνδεση Δευτεροβάθμιας με Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9: Παρουσίαση του έργου σε ευρωπαϊκή εκδήλωση Professional Development Workshop (PDW) <http://www.etwinning.gr/pdw2018>, «Bulding the future of Europe through cultural heritage»

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες (εκτός σχολικού ωραρίου)

Είδος δραστηριότητας: Βιωματικό εργαστήριο για εκπαιδευτικούς στην αγγλική γλώσσα. παρουσίαση, συζήτηση, ανατροφοδότηση.

Οργάνωση τάξης: Εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: ανάληψη ρόλων, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Περιγραφή: Οι μαθητές λαμβάνουν μέρος σε επαγγελματικό εργαστήριο. Παρουσιάζουν και καθοδηγούν εκπαιδευτικούς ξένων χωρών στην αγγλική γλώσσα.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Διάχυση του παραγόμενου υλικού, εξωστρέφεια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 10: Παρουσίαση του έργου στη σχολική κοινότητα

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Είδος δραστηριότητας: Παρουσίαση, συζήτηση, ανατροφοδότηση

Οργάνωση τάξης: Ομαδοσυνεργατική

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός.

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: ανάληψη ρόλων, συνεργατικές δεξιότητες.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Περιγραφή: Οι μαθητές παρουσιάζουν το έργο τους στη σχολική κοινότητα.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Διάχυση του παραγόμενου υλικού, εξωστρέφεια.

3. Στοιχεία τεκμηρίωσης και επέκτασης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

3.1 Αποτελέσματα - Αντίκτυπος

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής οι εκπαιδευτικοί διατηρούσαν ημερολόγιο εργασίας στο οποίο πριν την υλοποίηση κατέγραφαν την περιγραφή δραστηριοτήτων, τους χρόνους και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Μετά την υλοποίηση ακολουθούσε σχολιασμός διαφόρων ζητημάτων (ενεργή συμμετοχή των μαθητών στις δραστηριότητες ή όχι, δυναμική της ομάδας, συνεργασία, αποτελεσματικότητα της μεθόδου διδασκαλίας, ρεαλιστικότητα στόχων, ενδεχόμενες τροποποιήσεις). Για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων αξιοποιήθηκαν κλειδες παρατήρησης, οι οποίες κατασκευάστηκαν βάσει των ιδιομορφιών της τάξης. Η αξιολόγηση της πρακτικής ήταν τριπλή: αρχική (ανίχνευση πρότερης γνώσης μαθητών για την πολιτιστική κληρονομιά, ύπαρξη ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής), διαμορφωτική (στη διάρκεια) (φύλλα εργασίας), τελική (παραδοτέα).

Αναγνωρίζοντας την επίδραση των θεσμικών ρόλων στο μαθησιακό αποτέλεσμα στη συγκεκριμένη δράση οι μαθητές είχαν ενεργό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν με σκοπό την επικοινωνία στην ομάδα και την άμβλυνση των συγκρούσεων. Κάθε μάθημα ή σειρά μαθημάτων σχεδιάστηκε ανάλογα με την ηλικία, το διαθέσιμο χρόνο και το επίπεδο των μελών της ομάδας.

Η δράση ενέπλεξε εκπαιδευτικούς/μαθητές, βοηθώντας να ξεπεραστούν χρονικοί/τοπικοί περιορισμοί, ευαισθητοποιώντας τη σχολική/τοπική κοινότητα. Δόθηκε η δυνατότητα ενεργητικής συμμετοχής. Χαρακτηριστικό των πολυμέσων είναι η δυνατότητα μετατροπής τους και αυτή ακριβώς η δυνατότητα είναι που τα καθιστά σημαντικά για τη διδασκαλία, εφόσον μπορεί να υπάρξει παρέμβαση, τροποποίηση και άρα αλληλεπίδραση μεταξύ υπολογιστή και εκπαιδευόμενου.

Η πρακτική βοήθησε τους μαθητές να αναπτύξουν συνεργατικότητα, δεξιότητες/γνώσεις, αυτορρύθμιση (οι μαθητές παρακολουθούσαν την πρόοδό τους βάσει χρονοδιαγράμματος και γνωστών κριτηρίων αξιολόγησης), εξοικείωση με τη χρήση ΤΠΕ για τη μάθηση.

Οι εμπειρίες των μαθητών λειτούργησαν ως ακρογωνιαίος λίθος κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές μέσα από άτυπες μορφές μάθησης, οργανώνουν τις δικές τους μαθησιακές διαδρομές με βάση τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις τους, ενώ παράλληλα αξιοποιούν την εμπειρία και την πρότερη γνώση τους.

Επιτεύχθηκε συνεργασία του σχολείου και με άλλους επιστημονικούς φορείς και Πανεπιστήμια: α) Η διασύνδεση με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα με τη Θεολογική Σχολή διεύρυνε τους ορίζοντες του σχολείου και καλλιέργησε την αγάπη των μαθητών προς την πανεπιστημιακή κοινότητα, β) η συμμετοχή του σχολείου σε ευρωπαϊκό επαγγελματικό workshop εκπαιδευτικών στην αγγλική γλώσσα, όπου οι μαθητές ανέλαβαν το ρόλο του εκπαιδευτή, ενίσχυσε την ευρωπαϊκή κουλτούρα και ταυτότητα, γ) η συμμετοχή και η διάκρισή τους σε ευρωπαϊκό διαγωνισμό τόνωσε την αυτοπεποίθησή τους.

Εκπονήθηκε εκπαιδευτικό υλικό προσαρμοσμένο στις τοπικές συνθήκες και στις ανάγκες των μαθητών. Ο ψηφιακός κόσμος προσφέρεται για μία συνολική και διαχρονική θεώρηση δραστηριοτήτων μιας εποχής και για συνειδητοποίηση της εξελικτικής πορείας των κοινωνιών, καθώς και για ευκολότερη παρουσίαση θεμάτων που πραγματεύονται πολλά γνωστικά πεδία, μέσα από καταστάσεις γνωστικής μαθητείας. Τέλος, το υλικό που εκπονήθηκε παρουσιάστηκε στη σχολική κοινότητα της Α΄ Λυκείου ενισχύοντας τους δεσμούς της και είναι στη διάθεση της ευρύτερης κοινότητας.

3.2 Απρόσμενα γεγονότα

1. Η σύμπραξη μεταξύ των εκπαιδευτικών κατά τη διδασκαλία ήταν καθοριστική για την εξέλιξη της μαθησιακής διαδικασίας. Η συνεργασία με άλλες ειδικότητες αποτέλεσε ζωντανό παράδειγμα μίμησης για τους μαθητές εφόσον αυτή ακριβώς τη συνεργασία και αποδοχή του διαφορετικού επιδιώκουμε και από τα ίδια τα παιδιά.
2. Στις δραστηριότητες της πρακτικής θέλησαν να εμπλακούν περισσότεροι μαθητές από αυτούς που είχαν αρχικά καθοριστεί, λόγω του ότι επηρεάστηκαν θετικά από τους συμμαθητές τους που ήδη συμμετείχαν σε αυτήν. Συνεπώς, η πρακτική διευρύνθηκε σε ολόκληρο το τμήμα Α2 στο πλαίσιο των Δημιουργικών Εργασιών, κατά τις οποίες οι 27 μαθητές του τμήματος σε 6 ομάδες των τεσσάρων και 1 ομάδα των τριών κλήθηκαν σε 6 διδακτικές ώρες να εργαστούν διαθεματικά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και των Θρησκευτικών, για να παραγάγουν παρουσιάσεις σχετικά με ορισμένα μνημεία (ναούς/χώρους λατρείας) και κάποιες παραδόσεις που εμπíπτουν στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά του καταλόγου της Unesco.

3. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής πληροφορηθήκαμε από πολλούς γονείς ή κηδεμόνες τον ενθουσιασμό των παιδιών τους τόσο για τη θεματική στην οποία εργάστηκαν όσο και για το υψηλό επίπεδο συνεργασίας των ομάδων στις οποίες είχαν ενταχθεί. Χαρήκαμε ιδιαίτερα που η δουλειά στο σχολείο και η χαρά της δημιουργίας και συνεργασίας ενίσχυσε τους φιλικούς δεσμούς των μαθητών και μεταφέρθηκε στις οικογένειές τους.

3.3 Εκπαιδευτική τεχνική σε σημαντικά στιγμιότυπα

Κατά τη διάρκεια της δράσης οι εκπαιδευτικοί υποστήριζαν και καθοδηγούσαν τους μαθητές και ενθάρρυναν τη γνωστική συμμετοχή τους δημιουργώντας καταστάσεις διερευνητικής και συνεργατικής μάθησης. Με την αξιοποίηση των ΤΠΕ το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από την έμφαση στη διδασκαλία στην υποστήριξη της μάθησης. Από το δασκαλοκεντρικό στο μαθητοκεντρικό μοντέλο οργάνωσης της τάξης, από την άμεση διδασκαλία με εποπτικά μέσα στην εμπλοκή των μαθητών σε διαδικασίες διερεύνησης, από τα κλειστά στα ανοικτά ψηφιακά περιβάλλοντα (Μητροπούλου, 2007, σ. 44 κ.ε.). Η προσέγγιση αυτή παρουσίασε μεγάλο ενδιαφέρον, γιατί οι μαθητές λειτούργησαν ως δρώντα υποκείμενα και εξέτασαν διάφορα θέματα μέσα στην τάξη, τα οποία συνέκριναν, εντόπισαν διαφορές και ομοιότητες, αξιολόγησαν και αναζήτησαν τρόπους συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών και επιβίωσης της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η εμπλοκή σε τέτοιου είδους δράσεις απαιτεί, επίσης, εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την ομαδοσυνεργατική εργασία, τη διερευνητική μέθοδο διδασκαλίας, την αξιοποίηση πολυμεσικών εφαρμογών και πολύ εξωδιδασκτικό χρόνο για την υλοποίησή τους. Η εφαρμογή είναι ιδιαίτερα απαιτητική για τους εκπαιδευτικούς και για το λόγο αυτό απαιτούνται ευέλικτοι χειρισμοί και επικοινωνιακές ικανότητες.

Η εύρεση χρόνου από τον εκπαιδευτικό είναι ίσως το μεγαλύτερο εμπόδιο στο σχεδιασμό μίας ανάλογης δραστηριότητας μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Οι περιορισμοί όμως αυτοί στη συγκεκριμένη περίπτωση υπερκεράστηκαν δίνοντας αρχικά ιδιαίτερη προσοχή οι εκπαιδευτικοί στο στοχευμένο σχεδιασμό της δράσης.

Κάποια μικροπροβλήματα που αφορούσαν την εύρεση ωρών, για να γίνουν συνδιδασκαλίες είτε επιπλέον ώρες που απαιτήθηκαν επιλύθηκαν σχετικά εύκολα με τη συνεργασία κάποιων συναδέλφων και γι' αυτό τους ευχαριστούμε θερμά. Κυρίως όμως αξιοποιούνταν οι κενές ώρες είτε του Φιλολόγου είτε της Θεολόγου, για να μη διαταραχθεί το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Αξιοποιήθηκε, επίσης, και η εξ αποστάσεως επικοινωνία, όποτε ήταν εφικτό. Τέλος, η ύπαρξη συνεχόμενου δώρου συντέλεσε σημαντικά στη υλοποίηση του project.

3.4 Σχέση με άλλες ανοιχτές εκπαιδευτικές πρακτικές

Η παρούσα δράση αποτέλεσε καινοτομία για ένα ελληνικό Λύκειο διότι, στηρίχτηκε σε πρωτοπόρες και πρωτότυπες παιδαγωγικές αρχές και ιδέες και μέσω αυτών επέφερε σημαντικές αλλαγές, οι οποίες άλλαξαν νοοτροπία, πρακτικές, ρόλους και γενικότερα στην κουλτούρα του σχολείου. Το καινοτομικό στοιχείο των σχεδιαζόμενων δραστηριοτήτων ήταν το γεγονός ότι ενέπλεξε τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό σε μία προσωπική αναζήτηση συνδέοντας το καινούργιο στοιχείο με τις πρότερες εμπειρίες και βιώματα των μαθητών. Επιπλέον, καινοτομικό στοιχείο υπήρξε η ανάδειξη των ευκαιριών που προσφέρει η πολιτιστική μας κληρονομιά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει, όπως ο αντίκτυπος της ψηφιακής μετάβασης.

Αναλυτικότερα, η συγκεκριμένη δράση είχε σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας των μαθητών εντός και εκτός σχολείου και την άμβλυνση του ανταγωνισμού που πιθανά αναπτύσσεται και την επίτευξη εξατομικευμένης και διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Μία τέτοιου είδους ανθρωπιστική προσέγγιση προϋποθέτει τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών η οποία α) είναι αναπόσπαστο στοιχείο της δημοκρατίας της ευρύτερης κοινωνίας, β) βοηθάει στην ενσωμάτωση μαθητών με ειδικές ανάγκες ή άλλες ιδιαιτερότητες, γ) κρίνεται ως η καταλληλότερη μέθοδος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Η συνεργασία των εκπαιδευτικών που έλαβε χώρα αποτέλεσε ένα πολύ πρωτότυπο στοιχείο της παρούσας πρακτικής. Αυτό συνέβη γιατί παρήγαγε νέα γνώση, και λειτούργησε ως ενδοσχολική επιμόρφωση για επαγγελματική ανάπτυξη. Οδήγησε σε επεξεργασμένες προτάσεις κατά τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβλημάτων, βελτίωσε τις μαθητικές επιδόσεις και τη λειτουργικότητα του σχολείου, καθώς πρακτικές συνεργασίας σπανίζουν. Σε εμάς τους εκπαιδευτικούς δόθηκε η δυνατότητα υπερκερασμού της «μοναξιάς» επιστημών και επιστημόνων και αξιοποίησης δυνατοτήτων διεπιστημονικής σύμπραξης, ενώ οι μαθητές κατάφεραν να αποκτήσουν επίγνωση πώς είναι οργανωμένοι ο φυσικός και κοινωνικός κόσμος, πώς αλλάζουν, πώς αλληλοσυσχετίζονται, πώς επικοινωνούμε μεταξύ δύο κόσμων και πώς αναπαριστούμε και εκφράζουμε τη γνώση μας για αυτούς.

Μέσα από τέτοιου είδους δράσεις, επιτυγχάνεται επιπλέον προώθηση διαφορετικών προσεγγίσεων, ενώ ταυτόχρονα το μάθημα δεν παραμένει προσκολλημένο σε παραδοσιακές και πολλές φορές ξεπερασμένες μεθόδους διδασκαλίας. Η εκπαίδευση έγινε προσβάσιμη στους μαθητές μέσα από ένα παιγνιώδες πλαίσιο ενισχύοντας παράλληλα τη χωρική τους σκέψη και την πολιτισμική τους συνείδηση.

Με αυτόν τον τρόπο το σχολείο λειτούργησε ως ένα «εργαστήριο αξιών», όπου οι μαθητές έγιναν ερευνητές, έμαθαν να σέβονται την ετερότητα, την πολιτισμική κληρονομιά και ευαισθητοποιήθηκαν για την προστασία της και την ανάδειξή της.

Η πρακτική σχετίζεται και με άλλες πρακτικές, οι οποίες ασχολήθηκαν με το θέμα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ενδεικτικά αναφέρουμε την εξής: «Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς: Ταξίδι στα μνημεία της UNESCO στην Ελλάδα», (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-aggregatedcontent-8526-7913>), Αποθετήριο αντικειμένου AESOP.

3.5 Αξιοποίηση, γενίκευση, επεκτασιμότητα

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες μπορούν να υλοποιηθούν είτε στο πλαίσιο των μαθημάτων του σχολείου είτε εκτός σχολείου ή στο πλαίσιο προγραμμάτων και ομίλων. Η πρακτική μπορεί να ενσωματωθεί και να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία πολλών γνωστικών αντικειμένων (Ιστορία, Θρησκευτικά, Πολιτική Παιδεία, Νεοελληνική Γλώσσα, Γεωγραφία, Πληροφορική). Μπορεί να ενταχθεί στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών σε τάξεις Γυμνασίου (Α', Β', Γ'), Λυκείου (Α', Β', Γ') και της Νοελληνικής Γλώσσας Β' Γυμνασίου και Α' Λυκείου, αλλά και με τη μορφή «Δημιουργικής εργασίας» σε όλες τις τάξεις Λυκείου (Π.Δ 46/2016 - ΦΕΚ 74/Α/22-4-2016) είτε να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της Θεματικής εβδομάδας στο Γυμνάσιο.

Το πρόγραμμα μπορεί να συνεχιστεί πιο διευρυμένα και την επόμενη χρονιά και να παρακολουθηθεί η επίδραση που άσκησε στους μαθητές. Το παραγόμενο ψηφιακό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί από ομάδα εκπαιδευτικών και μαθητών σε παρόμοιες δράσεις και να αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής, όπως έγινε μέσω της διάχυσής της σε ευρωπαϊκή συνάντηση (workshop).

Οι ψηφιακοί χάρτες μπορούν να αξιοποιηθούν στη σχολική τάξη ως εργαλείο και συμπληρωματικό μέσο διδασκαλίας δημιουργώντας ένα διαδραστικό περιβάλλον. Ανάλογα περιβάλλοντα, λογισμικά, εικονικές περιηγήσεις έχουν δημιουργηθεί για εκπαιδευτικούς σκοπούς που εξυπηρετούν τις ανάγκες πολλών μαθησιακών αντικειμένων. Επίσης, παρέχουν εξαιρετικούς πόρους και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν ένα ευρύ φάσμα των μαθησιακών στόχων. Προσφέρουν επίσης μια διεπιστημονική προσέγγιση στη μάθηση και συνδέουν την επιστήμη, την τέχνη και την τεχνολογία μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο κάτι που θα ήταν πολύ δύσκολο με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. Οι συγκεκριμένοι χάρτες μπορούν να ενταχθούν αυτούσια σε κάθε είδος ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού (σχέδια μαθημάτων, φύλλα εργασίας/αξιολόγησης κλπ), να επιλεγούν/αποκοπούν επιμέρους περιοχές και τμήματά τους ή να σμικρυνθούν σε κάποιο επιθυμητό μέγεθος, να αποτελέσουν υλικό υποβάθρου ή συνδυασμού χαρτών για περαιτέρω δημιουργίες με κάποιο πρόγραμμα επεξεργασίας πολυμεσικού υλικού (π.χ. ζωγραφικής), να εκτυπωθούν (με ή χωρίς πρόσθετες πληροφορίες) για κάθε είδους εκπαιδευτική δραστηριότητα (χωρίς τη χρήση

υπολογιστή), να ενσωματωθούν, ως έχουν ή με κατάλληλη επεξεργασία, σε νέες εφαρμογές.

4. Πρόσθετο υλικό που αξιοποιήθηκε

Αναφέρετε εδώ τυχόν πρόσθετο υλικό που αξιοποιήθηκε.

- Βιβλία
- Σημειώσεις
- Χάρτες
- Websites
- Λογισμικό

Δώστε περισσότερες πληροφορίες για το υλικό (τίτλους, ηλεκτρονικές διευθύνσεις κ.λπ.)

Έντυπες σημειώσεις για την ενότητα «Περιγραφή» του μαθήματος Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Λυκείου και του μαθήματος των Θρησκευτικών της Α΄ & Β΄ Λυκείου.

Ψηφιακό σχολείο, <http://dschool.edu.gr/>

Διαδραστικά σχολικά βιβλία, <http://ebooks.edu.gr/new/>